

# סומלילנד וישראל - שיקולים לגבי הכרה ושיתוף פעולה

אשר לובוצקי | 18 בנובמבר, 2025 | גיליון 2062

בקרן אפריקה והים האדום - מרחב שחשיבותו הביטחונית-אסטרטגית לישראל התבלטה שוב בשנתיים האחרונות - מתבססת סומלילנד, מדינה עצמאית ופרו-מערבית, שאינה מוכרת על ידי הקהילה הבינלאומית. מטרתה העליונה היא לזכות בהכרה בינלאומית ולבסס בריתות עם מדינות שיסייעו לה מול אויבתה: ממשלת סומליה של מוגדישו. בשנים האחרונות היא מכוננת קשרים הדוקים עם איחוד האמירויות וטייוואן. עליית ממשל טראמפ והימצאותם של בכירים במפלגה הרפובליקנית התומכים בהכרה בה מפחים תקוות במנהיגי סומלילנד ועל רקע זה הוגברו מאמציה לזכות בהכרה, לרבות מול ישראל. במאמר זה נבחנת סוגיית היחסים עם סומלילנד מבחינת ישראל, תוך הצגת השיקולים התומכים והמעכבים הכרה ישראלית בה.

## סומלילנד - מעל שלושים שנה של עצמאות ויציבות

סומלילנד משתרעת על חלקה הצפוני-מערבי של מה שהקהילה הבינלאומית מכירה כסומליה. סומלילנד הייתה עצמאית במשך חמישה ימים בשנת 1960 לפני שהצטרפה לאיחוד עם סומליה, ונולדה מחדש כמדינה עצמאית בשנת 1991 מתוך מלחמת האזרחים הסומלית האכזרית והארוכה המתחוללת מאז סוף שנות ה-80. סומלילנד מתבססת על זהות ייחודית ונפרדת שהתגבשה במאה השנים האחרונות: הטריטוריה הייתה תחת שלטון קולוניאלי בריטי (בניגוד לשאר סומליה, שהייתה תחת שלטון איטלקי); לאנשיה זיקות ענפות עם דרום תימן השוכנת מעברו השני של מפרץ עדן בו גובלת; ורוב אוכלוסייתה נמנה על בני חמולת (clan) האיסק - בניגוד לשאר סומליה המאוכלסת בחמולות אחרות. בני האיסק סבלו מאפלייה ואלימות - ולטענתם אף מרצח עם - מידי החמולות ששלטו בסומליה-מוגדישו, במיוחד בשנות ה-80.

מאז עצמאותה בפועל בשנת 1991, סומלילנד מהווה אנטיזה למתחולל בסומליה: מצבה הביטחוני שפיר, זירתה הפנימית יציבה, אין בה פעילות ג'אדהיסטית משמעותית, ואומנם קיימים סכסוכי גבול בקצותיה (במיוחד במחוזות בהם בני חמולות אחרות מתגוררים), אך הם נקודתיים ומוכלים. מאז שנות ה-2000 סומלילנד מנהלת מערכת דמוקרטית רב-מפלגתית יציבה ותקינה, עם בחירות קבועות, שהאחרונה בהן התקיימה בשנת 2024 ובישרה על חילופי שלטון שלווים ומסודרים. כלל הכוחות

<sup>1</sup> ד"ר אשר לובוצקי, המכון ליחסי ישראל-אפריקה ואוניברסיטת יוסטון. המחבר מבקש להודות לצוות המכון למחקרי ביטחון לאומי על שיח פורה בסוגייה, בין השאר במסגרת הרצאת אורח שהעביר המחבר במכון ב-30 בספטמבר 2025; לד"ר רשיד עבדי, ראש המחקר במכון סאהאן שבקניה, על שיח ושיתוף הידע; ולמכון ליחסי ישראל-אפריקה על התמיכה והעידוד.

הפוליטיים המשמעותיים הפועלים בה הם פרו-מערביים וחשדניים כלפי כוחות אסלאמיסטיים או סין ורוסיה. הגם שהם חלוקים לגבי שיטות הפעולה, כולם רואים בהכרה בינלאומית יעד עליון.

העובדה כי בעייתיה של סומליה-מוגדישו מרוכזות בדחמה מסייעת לשרידותה של סומלילנד, הרחוקה מזירות הקרבות בין החמולות השונות ובין ממשלת מוגדישו וארגון אלשבאב העוצמתי. בנוסף, סומלילנד גובלת בממשלות ידידותיות ויציבות יחסית: אתיופיה, פונטלנד (מדינה עצמאית בפועל החברה בפדרציה של סומליה), וג'יבוטי. עימן לסומלילנד יחסים שלווים ומשתפרים: ב-2024 סומלילנד חתמה על הסכם הבנות אסטרטגי עם אתיופיה, שאמור היה להעניק לאתיופיה חסרת הגישה לים דריסת רגל בנמלה האסטרטגי, ברברה, תוך רמיזה על הכרה עתידית בעצמאותה (הסכם זה הוקפא בפועל, אך לא בוטל, בלחץ טורקי-סומלי). גם קשריה של סומלילנד עם ג'יבוטי משתפרים, ובאוקטובר 2025 היא חתמה על "הסכם ניירובי" עם פונטלנד לשיתוף פעולה ביטחוני ומסחרי.

בשנים האחרונות סומלילנד פיתחה את קשריה גם עם מדינות פרו-מערביות אחרות. טאיוואן ואיחוד האמירויות הן שתי שותפותיה האסטרטגיות ביותר: טאיוואן – ענקית ייצור השבבים – משקיעה בפיתוח מכרות המתכות והמינרלים הנדירים במדינה, ואיחוד האמירויות השקיעה הון בפיתוח נמל ברברה. מבחינת איחוד האמירויות, סומלילנד מהווה מעוז אסטרטגי בקרן אפריקה לצד מעוזיה האחרים במרחב – באי התימני סוקוטרה, בפונטלנד, ובדארפור.

גם מול ארצות הברית לסומלילנד יש סיבות לאופטימיות זהירה. משלחות אמריקאיות – כולל מהפנטגון – ביקרו במדינה, המשווקת את עצמה כבסיס אסטרטגי פוטנציאלי עבור ארצות הברית באזור. הנשיא טראמפ אמר כי ארצות הברית שוקלת להכיר בה, והקונגרס האמריקאי מעוניין לצוות על מחלקת המדינה לבחון מחדש את הקשרים עם סומלילנד בכדי לשפרם ולשדרגם. כשלב ביניים, מחוקקים אמריקאיים שואפים שמחלקת המדינה תתחיל להפריד בין סומליה לסומלילנד בהקשר של אזהרות מסע. בכירים רפובליקניים, כגון הסנטור טד קרוז מרקסס, מתבטאים תכופות בדבר תמיכתם בהכרה בעצמאות סומלילנד. עם זאת, בפני האמריקאים שיקולים כבדים הדוחפים להימנע מהכרה, לצד עיכובים במינויים ובגיבוש מדיניות לאפריקה ולים האדום.

על רקע זה, סומלילנד מנהלת קמפיין תקשורתי ולוביסטי לקידום סוגיית ההכרה. במאי 2025 הנשיאות הסומלילנדית פנתה לחברות האו"ם בבקשה להכיר בה כמדינה עצמאית. במהלך חודש אוקטובר 2025 התקשורת בסומלילנד דיווחה כי מעל ל-20 מדינות, ביניהן ישראל, מתקרבות לקבלת ההחלטה על הכרה בה. סומלילנד נכונה יותר גם לאמץ סממני ריבונות נוספים: בנובמבר 2025 היא הכריזה על שליטה מלאה על השטח האווירי שלה (בנתקה אותו מריבונותה הסמלית של סומליה), בדורשה מכלי טיס לקבל אישור ישיר מרשויותיה למעבר בשמיה, והודיעה כי לא תכיר בוויזות המתקבלות מממשלת מוגדישו.

הכרה בינלאומית מצד מדינות אחרות היא אפוא היעד הראשון במעלה עבור ממשלות סומלילנד השונות (הוא נותר כזה גם אחרי החלפות שלטון בבחירות הדמוקרטיות). ההכרה הבינלאומית תקבע את קיומה של סומלילנד ותעניק לה הגנה, כך לפחות היא מקווה, מתרחיש שבו סומליה מחוזקת (לבדה או עם בעלות בריתה) תוכל לפעול בעתיד בלגיטימציה בינלאומית להחיל את מרותה מחדש על הטריטוריה. לצד ההכרה הבינלאומית, סומלילנד שואפת לרכוש בעלות ברית אמינות ועוצמתיות. הסכנה מממשלת מוגדישו היא כיום עדיין דמיונית, אך לסומלילנד חששות מוחשיים יותר מאיומים

ביטחוניים אחרים, החל מהחות'ים, דרך התפשטות הג'אהד העולמי (שכרגע פעיל בפונטלנד השכנה), וכלה בבדלנות בפריפריה של הטריטוריה ואף פעילות חתרנית שיש לה עדויות בשטח מצד סין ותורכיה.

### **חשיבות סומלילנד למערב וישראל**

חשיבותה של סומלילנד נעוצה במיקומה הגיאוגרפי ובנכונותה – במיוחד כמדינה יציבה, מתונה ואמינה במרחב הפכפך – לשתף פעולה באופן מקיף ורחב עם מדינות המערב. מיקומה של סומלילנד בפתח מפרץ עדן – מול דרום תימן – המחבר את הים האדום לאוקיינוס ההודי, מעניק לה ייחודיות גיאוגרפית. זו הסיבה ההיסטורית שהאימפריה הבריטית השתלטה עליה בסוף המאה ה-19, ושארצות הברית בתקופת ממשל רייגן הקימה בשטחה בסיס צבאי בשנות ה-80, בעיצומה של המלחמה הקרה.

כיום, המרחק בין מימיה ושטחה של סומלילנד לבין שטחי השליטה החות'ים בתימן, נמל חדידה למשל, עומד על כ-300 עד 500 ק"מ. העובדה שבשנים האחרונות מדינות המפרץ, ארצות הברית וישראל – כל אחת בתורה – נלחמו בחות'ים ללא הכרעה, מעניקה למיקום של סומלילנד והיכולת הפוטנציאלית לפעול משטחה חשיבות גלובלית ניכרת בגדר שובר שיוויון אפשרי. שטחה של סומלילנד הוא בעל פוטנציאל להיות בסיס קדמי למגוון משימות: מעקב מודיעיני נגד החות'ים ומאמצי התעצמותם; אספקת לוגיסטיקה לממשלת תימן הלגיטימית במלחמתה בחות'ים; ובסיס לפעילות מבצעית ישירה נגד החות'ים – התקפית ולסיכול התקפות חות'יות בים או באמצעות כטב"מים. תצוין ההקבלה המתבקשת לבריתה האיתנה של ישראל עם אזרבייג'ן, ששדרגה משמעותית את היכולת הישראלית האסטרטגית והאופרטיבית להתמודד עם האיום האיראני. ייתכן כי סומלילנד היא הלבנה המקבילה עבור ישראל מול האיום החות'י.

לצד מיקומה רב הערך של סומלילנד, חשובה לא פחות העובדה שממשלתה מעוניינת לשתף פעולה באופן רחב עם מדינות פרו-מערביות. מדובר בשילוב של נכונות ויכולת. אריתריאה מצויה במיקום קרוב אף יותר לפעולות נגד החות'ים אך משטרה הוא אנטי-מערבי וידידותי לאיראן. ג'בוטי, בעלת המיקום האסטרטגי, שומרת על ניטרליות בפועל בסכסוכים. אתיופיה נעדרת גישה לים והיחסים בין משטרה לארצות הברית אמביוולנטיים. סומלילנד מציעה אפוא שילוב ייחודי של מיקום גיאוגרפי ובנכונות להסכמה לשיתוף פעולה נרחב עם מדינות פרו-מערביות. קשריה עם איחוד האמירויות – שחלק ניכר מההגיון המנחה אותם מבחינה אמירתית היה המלחמה בחות'ים – הם עדות לכך. מסרים שיוצאים מסומלילנד מצביעים על כך כי המדינה מוכנה לקיים יחסים ביטחוניים רחבים גם עם ארצות הברית, לרבות אירוח בסיס אמריקאי, ואף עם ישראל.

ביחס לישראל ניכרת הגישה החיובית של ממשלת סומלילנד, אף בעיצומה של המלחמה בשנתיים האחרונות, וסביר שכבר קיימים קשרים בלתי רשמיים בין גורמים בכירים בשתי המדינות. סומלילנד שיגרה מסרים בחודשים האחרונים כי היא מוכנה לשתף פעולה עם יוזמות פרו-ישראליות, ביניהן הרחבת 'הסכמי אברהם'. השיח הציבורי במדינה נוטה להיות פרו-ישראלי, אף כי קיימים גם קולות ביקורתיים, במיוחד נוכח המלחמה והדיווחים מרצועת עזה, וכן לנוכח קיומן של תנועות סלפיות (לא אלימות) במדינה.

### **שיקולים בעד ונגד הכרה בסומלילנד**

עבור סומלילנד, הפרס הנחשק ביותר הוא הכרה אמריקאית, שאיתה, כך הם מעריכים, תגיע הכרה מצד מדינות רבות אחרות הקרובות לווינגטון. לפיכך היא משקיעה את מירב המאמצים מול הבית הלבן והקונגרס. סומלילנד ממצבת את עצמה כגורם אנטגוניסטי לסין אשר מוכן ללכת כברת דרך למימוש אינטרסים אמריקאיים במרחב האסטרטגי של הים האדום והאוקיינוס ההודי. מול האמריקאים, סומלילנד גם מדגישה את צביונה הדמוקרטי והחופשי ואת עוינותה לאידיאולוגיות אסלאמיסטיות רדיקליות. בשיחות עם גורמים אמריקאים ובמסרים תקשורתיים היא מבהירה את מוכנותה המיידית לכניסה ל"הסכמי אברהם". רצונה להשיג הכרה היה כה רב, עד כי ממשלת סומלילנד אפילו לא דחתה פומבית את השיח שהתנהל לפני מספר חודשים על אודות התוכניות לעידוד הגירה של עזתים לשטחה, חרף חוסר הפופולריות הרב שהרעיון עורר באוכלוסייתה.

עם זאת, למרות הידידותיות לווינגטון והאסטרטגיות של מיקומה של סומלילנד, ארצות הברית עודנה נראית כמהססת לגבי שאלת ההכרה הרשמית, ויש לה סיבות כבדות משקל לכך.

ראשית, ברמה העקרונית, מדינות ארצות הברית בסוגייה הסומלית הייתה עקבית בעשורים האחרונים: הכרה ברעיון של "סומליה אחת". ארצות הברית שאפה לחזק את ממשלת מוגדישו, במיוחד לאור מלחמתה הקשה נגד ארגון אלשבאב בשני העשורים האחרונים. מבחינת ארצות הברית, סומליה-מוגדישו היא בעלת ברית, הגם חלשה וכושלת. ארצות הברית אף מעניקה לה סיוע צבאי מזדמן בתקיפות נגד גורמי ג'אהד עולמי. הכרה בסומלילנד תראה כבגידה אמריקאית, שעשויה להביא לגל הדף בסומליה הרעועה (לדוגמה על ידי פרישה רשמית של פונטלנד וג'ובלנד – שתיהן עדיין מחויבות סמלית לסמכותה של מוגדישו – או התחזקות אלשבאב). שיקול זה יש להוסיף לנוהג הבינלאומי – שאיפה לא להכיר בשינוי גבולות חד-צדדיים או במדינות פורשות, מתוך הבנה שמדובר בפתיחה אפשרית של תיבת פנדורה וערעור על גבולות קיימים בשאר העולם, במיוחד במזרח התיכון ובאפריקה.

הגם שמדובר בשיקול כבד משקל עבור ממשלים אמריקאיים שוחרי סטטוס-קוו, ייתכן שממשל טראמפ יוכל להפר את מסורת הדבקות ברעיון "סומליה אחת" או את ההסתייגות מהכרה במדינות פורשות. עם זאת, יש שיקול שכנראה משחק תפקיד משמעותי יותר עבור ווינגטון בעת הנוכחית: תמיכת מרבית מדינות ערב לרבות ערב הסעודית, קטר ומצרים וכן טורקיה ברעיון זה. מדינות הליגה הערבית, פרט לאיחוד האמירויות, תומכות באופן הצהרתי ובפועל בשימור אחדותה של סומליה ומתנגדות נחרצות להכרה בסומלילנד. עבור טורקיה, סומליה-מוגדישו היא בעלת ברית מרכזית במרחב הים האדום, באופן הגובל במעמד של מדינת חסות. מדינות עוצמתיות אלו, שלהן אוזן כרויה בווינגטון – מבטאות את סלידתן מהאפשרות להכרה בסומלילנד.

הגם שהשפעתן על ווינגטון פחותה בהרבה, מדינות האיחוד האפריקאי גם הן נוטות להסתייג עמוקות מכל הכרה רשמית במדינות פורשות, מחשש לאפקט דומינו בשאר אפריקה.

בהשוואה לשיקולי ארצות הברית, לישראל שיקולים נוספים: אומנם העמדות הקטרויות והטורקיות נגד הכרה בסומלילנד אינן משמעותיות (ואף להיפך), אך ייתכן כי העמדה המצרית, ואולי גם הסינית, משמעותית יותר. מנגד, קרבת ישראל לאיחוד האמירויות מחזקת דווקא את השיקול הפרו-סומלילנדי. עם זאת, מסורתית, ישראל מהססת להכיר במדינות פורשות, בין השאר מחשש לתקדימים או אפקט בומרנג בסוגיית ההכרה במדינה פלסטינית, הגם שנראה ששיקול זה פחות רלוונטי בעת הנוכחית, עקב ההכרה בפועל, הכמעט גורפת, ש"המדינה" הפלסטינית זכתה לה בשנים האחרונות.

שיקול משמעותי יותר מבחינת ישראל, האמור לעורר זהירות ומחשבה עמוקה לפני הכרה רשמית בסומלילנד, הוא דווקא היבט פרגמטי. הכרה ישראלית בסומלילנד שאינה מלווה בהכרה אמריקאית עשויה לגרום אפקט שלילי שיפגע הן בישראל והן בסומלילנד. הסכם ישראלי-סומלילנדי אומנם עשוי להיראות כחיזוק למעמד ישראל באזור, אך בה בעת לגרום תגובת נגד חזקה בעולם המוסלמי, שבתורה עשויה להציב את סומלילנד במוקד ביקורת אזורית וכתוצאה מכך להביאה להסתייגות מהרחבת שיתוף הפעולה פומבי או מהותי עם ישראל. הכרה ישראלית, באופן אירוני, עשויה דווקא לבלום מאמצים להרחבת 'הסכמי אברהם' עם מדינות מוסלמיות נוספות.

### **מתחת לרף ההכרה, לפחות בינתיים**

ישראל נדרשת לבעלות ברית במרחב הים האדום, בין השאר בכדי להתכונן למערכה הבאה נגד החות'ים. סומלילנד היא מועמדת אידיאלית לשיתוף פעולה זה, שיוכל להעניק לישראל כר פעולה בסמוך לזירת המבצעים. אך פרט לשיתוף פעולה ביטחוני, יחסים עם סומלילנד הם גם בעלי פוטנציאל כלכלי-תודעתי חשוב לביטחון הלאומי הישראלי, עקב המחצבים המצויים בשטחה והרצון לבסס יחסים עם אוכלוסיות מוסלמיות במרחב. לכן, על ישראל לפעול להרחבת שיתוף הפעולה עם ישות זו, אידיאלית תוך כדי שיתוף פעולה עם איחוד האמירויות וארצות הברית.

עם זאת, לישראל סיבות כבדות משקל להימנעות מהיות המדינה הראשונה שתכיר בסומלילנד, שבראשן הבנה כי הכרה שכזו עשויה דווקא לפעול נגד קידום יחסים אינטימיים בין ישראל לסומלילנד בשל תגובות ודינמיקות אזוריות אפשריות. כל עוד ארצות הברית (או לפחות איחוד האמירויות) אינה מכירה בסומלילנד כמדינה עצמאית, אין על ישראל לפעול לבדה במישור הרשמי הזה.

ההמלצה היא אפוא לקדם את היחסים האינטימיים עם סומלילנד "מתחת לרף ההכרה". ישראל ובעלי בריתה בווינגטון יכולים לסייע לסומלילנד בניסיונות שכנוע מול ממשל טראמפ, אך על ארצות הברית לעשות את הצעד הפומבי הראשון להכרה. במקביל, שתי המדינות יכולות לקדם - גם טרם הכרה רשמית - שותפויות ביטחוניות וכלכליות, הקמת משרדי אינטרסים (כפי שעושות מדינות רבות אחרות עם סומלילנד), ואף צעדים סמליים דוגמת הכרה בדרכונים הסומלילנדים.

מדובר בצעדים שיימנעו את הסיכונים האפשריים הכרוכים בהכרה רשמית, ובה בעת יסייעו לשני הצדדים לקדם את האינטרסים המהותיים שלהן. נוכחות ישראלית ביטחונית וכלכלית בסומלילנד לא דורשת בהכרח הכרה רשמית, ומנגד, ייתכן שגם לסומלילנד עדיפים בעת הנוכחית יחסים אינטימיים ושקטים עם ישראל על פני הכרזות תקדימיות בעלות פרופיל גבוה. סומלילנד יכולה להרוויח רבות מקשרים כאלו עם ישראל, במיוחד נוכח האתגרים הביטחוניים שהמדינה עשויה להתקל בהם בשכונה המתגרת של מרחב הים האדום וקרן אפריקה. עבור ישראל, ייתכן שסומלילנד תהווה "שובר שיוויון" במאבק בחות'ים.

---

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט